

RECLAIMING
THE
FUNDAMENTALS

OD VIZIJE DO REALIZACIJE: KAKO CRNA GORA KOMUNICIRA SVOJ EVROPSKI PUT

Ana Nenezić

Biro za društvena istraživanja

BIRODI

Za integritet • javnost • inkluziju

Beograd, septembar 2023.

OD VIZIJE DO REALIZACIJE: KAKO CRNA GORA KOMUNICIRA SVOJ EVROPSKI PUT

Izdavač:

Biro za društvena istraživanja BIRODI
Maršala Birjuzova 38, 11000 Beograd
www.birodi.rs; office@birodi.rs

Autorka:

Ana Nenezić

Lektura:

Alisa Radić

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

Beograd, septembar 2023.

Kingdom of the Netherlands

Mišljenja izražena u publikaciji su isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove Ambasade Holandije u Beogradu.

Sadržaj

Uvod	4
Pregovarački proces: Od poglavlja do klastera, napredak ili stagnacija	6
Temeljna prava - Sloboda izražavanja i mediji	9
Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji	10
Komunikacione strategije od 2004. godine do danas	10
Karakteristike komunikacionih strategija - Ciljane javnosti i poruke	12
Pregovori o pristupanju Crne Gore EU kroz prizmu izvještaja o realizaciji akcionih planova za sprovođenje strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji	15
Pregovori o pristupanju Crne Gore EU kroz prizmu istraživanja javnog mnjenja	16
Informisanost o Evropskoj uniji i razumijevanje procesa pristupanja nakon decenije sprovođenja strategija za informisanje javnosti u Crnoj Gori	18
Korelacija između informisanosti, razumijevanja i podrške procesu EU integracija	23
Zaključci i preporuke	25
Zaključci	25
Preporuke	27
O autorki	29
O projektu	30
Izvori i napomene	31

Iako je od početka pregovaračkog procesa o pristupanju Evropskoj uniji proteklo više od decenije, Crna Gora je na raskrsnici između ograničenog napretka i brojnih izazova čije rješenje se ne nazire. Tako se država koja je donedavno smatrana liderom u pregovaračkom procesu danas suočava sa potencijalnom blokadom daljih pregovora.

Crna Gora je zvanično zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji podnijela u decembru 2008. godine, dok je pregovore o pristupanju započela u junu 2012. S obzirom novi pristup, prvo su otvorena poglavlja 23 - Pravosuđe i temeljna prava i 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost, i ona će ostati otvorena sve do okončanja pregovaračkog procesa¹.

Tokom proteklih jedanaest godina, Crna Gora je otvorila sva 33 pregovaračka poglavlja. Ipak, samo tri su privremeno zatvorena: poglavlje 25 - Nauka i istraživanje, 26 - Obrazovanje i kultura, i 31 - Spoljna, bezbjednosna i odbrambena politika. Posljednje je otvoreno poglavlje 8 – Konkurencija (30. juna 2020. godine²). Nakon smjene tridesetogodišnjeg režima DPS-a na parlamentarnim izborima koji su održani 30. avgusta 2020. godine i preuzimanja vlasti od predstavnika nove parlamentarne većine koji su nekada pripadali opoziciji, nije bilo nikakvih značajnijih aktivnosti vezanih za proces pristupanja.

Uopšteno gledano, dalji napredak u velikoj mjeri zavisi od sprovođenja reformi u oblasti vladavine prava, gdje je neophodno preduzimanje koraka u pravcu ispunjavanja prelaznih mjerila postavljenih u poglavljima 23 i 24. Pregovarački okvir i revidirana metodologija proširenja koju je Crna Gora prihvatila u junu 2021. godine jasno navode da nijedno dalje poglavlje neće biti privremeno zatvoreno dok se ova mjerila ne ispune. Međutim, njihovo ispunjavanje se pokazalo problematičnim zbog dugotrajne političke krize u zemlji koja ometa postizanje političke saglasnosti oko ispunjavanja uslova koji su neophodni za dalji napredak u pregovorima. U najnovijem radnom dokumentu Evropske Komisije o vladavini prava vezanom za poglavlja 23 i 24, koji je objavljen u maju 2023. godine, navodi se da je država **izgubila fokus na ključne reforme**³. Ovo upozorenje, neočekivano direktno za ovu vrstu izvještaja, svjedoči o ozbiljnosti situacije u kojoj se Crna Gora trenutno nalazi.

Nova metodologija, po kojoj je nastavljen proces pregovaranja, predviđa fokusiraniji pristup ključnim političkim pitanjima i reformama kako bi proces proširenja bio djelotvorniji i odvijao se uz veću predvidljivost i dinamiku⁴. Proces pridruživanja treba da bude izgrađen na međusobnom povjerenju i jasnim obavezama EU i Zapadnog Balkana, a kredibilitet ojačan još većom posvećenošću temeljnim reformama, počev od vladavine prava, funkcionisanja demokratskih institucija i javne uprave, pa do privrede zemalja kandidata.

Jedna od ključnih novina odnosi se na stvaranje tzv. tematskih klastera koji obuhvataju više pregovaračkih poglavlja. Cilj je da se politički fokus zemalja kandidata usmjeri na ključne sektore, ali i da se nesprovođenje neophodnih reformi i neispunjavanje uslova kazni sankcijama.

Nakon ispunjavanja određenih kriterijuma, pregovori o svakom od šest klastera otvaraju se kao jedinstvena cjelina. Pregovori o ključnim reformama otvaraju se prvi i zatvaraju posljednji, dok napredak u ovim područjima određuje kako će teći ukupan tok pregovora, što odgovara trenutnom, tzv. „novom pristupu“ koji je prvi put primjenjen na Crnu Goru. U tehničkom smislu, ova metodologija se ne razlikuje mnogo od prethodne, ali je izuzetno važan politički impuls s obje strane – i EU i Zapadnog Balkana – koji veći fokus daje ključnim reformskim procesima u državi. Kada je u pitanju Crna Gora, koja je u procesu pregovora prilično napredovala, predložene izmjene moguće je integrisati u postojeći pregovarački okvir, posebno imajući u vidu da nova metodologija predviđa usklađivanje tematskih klastera sa pod-odborima u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja (SSP).

Crna Gora je Novu metodologiju pristupnih pregovora Evropske komisije potvrdila i prihvatila u maju 2020, a formalno prihvatila na Međuvladinoj konferenciji 2021. godine⁵. Iako su Vlada i političke elite generalno pozdravile novi pristup, ipak su postojale i određene bojazni. Crnogorska Vlada je novu metodologiju vidjela kao potencijalnu priliku za ubrzanje pregovaračkog procesa, s obzirom na njene odredbe o grupisanju poglavlja i princip „više za više“ koji podrazumijeva da bi više reformi moglo dovesti do više koristi i bržeg napretka. Ipak, pokazana je zabrinutost u vezi sa principom „manje za manje“ i klauzulom o reverzibilnosti, koja bi mogla da dovede do usporavanja ili zaustavljanja procesa ukoliko se reforme ne sprovedu ili ako dođe do demokratskog nazadovanja.

Pokazalo se da je zabrinutost bila osnovana jer upravo politička nestabilnost, obilježena čestim tenzijama, polarizacijom i nedostatkom konstruktivnog dijaloga među političkim strankama, danas predstavlja najveću prepreku neophodnim reformama. Ta nestabilnost je, nakon smjene tridesetogodišnje vladavine DPS-a 2020. godine, rezultirala padom dvije vlade glasanjem o nepovjerenju u Skupštini Crne Gore, što je negativno uticalo na ukupnu institucionalnu funkcionalnost države. Takođe, Crna Gora trenutno nema ministra za evropske integracije, a nakon što je prethodni 2022. godine⁶ podnio ostavku, ni Glavnog pregovarača sa EU. Uz to, nova pregovaračka struktura je u procesu formiranja i još uvijek nije operativna.

Ipak, dominantni problem koji onemogućava napredak u oblasti vladavine prava kao preduslov za privremeno zatvaranje preostalih pregovaračkih poglavlja odnosi se na pravosuđe Crne Gore, koje se već duže vrijeme nalazi u svojevrsnoj institucionalnoj krizi. Na primjer, od septembra 2022. do februara 2023. godine Ustavni sud nije imao kvorum za donošenje odluka, što je dovelo do blokade njegovog rada. Iako je parlament u februaru 2023. imenovao troje sudija Ustavnog suda, čime je ta blokada okončana, Sud još uvijek ima jedno upražnjeno mjesto, što i dalje predstavlja problem kada je reč o donošenju odluka. Pored Ustavnog suda, Crna Gora još uvijek nema Vrhovnog državnog tužioca s punim mandatom, predsjednika Vrhovnog suda i članove Sudskog savjeta, dok su članovi Tužilačkog savjeta izabrani bez uvažavanja preporuka Venecijanske komisije⁷.

S obzirom na to da su parlamentarni izbori u Crnoj Gori upravo okončani, i da je u toku postupak formiranja nove Vlade, uspjeh u ovom procesu kao i sastav buduće Vlade biće ti koji će odrediti kakva će biti budućnost pregovaračkog procesa sa Evropskom unijom.

Pregovarački proces: Od poglavlja do klastera, napredak ili stagnacija?

Crna Gora je, od formalnog započinjanja pristupnih pregovora sa Evropskom unijom u junu 2012. godine, postigla određeni napredak koji se u tehničkom smislu može ocijeniti kao uspješan. Međutim, sveukupno posmatrano, pregovori sa Crnom Gorom su neformalno „zaustavljeni“ još 2017. godine, kada je i privremeno zatvoreno posljednje pregovaračko poglavlje. Nakon toga nije bilo nikakvih značajnijih aktivnosti.

Proces pridruživanja Evropskoj uniji zahtjeva sveobuhvatno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU. Ovaj proces je organizovan u 35 poglavlja pregovora, od kojih svako pokriva određeni aspekt EU *acquis*-a. Crna Gora je uspjela da otvori sva pregovaračka poglavlja, i da privremeno zatvori tri.

Usvajanjem nove metodologije pregovarački okvir je sada, umjesto u 35 pregovaračkih poglavlja, grupisan u šest klastera⁸: temeljna poglavlja; unutrašnje tržište; konkurencija i inkluzivni rast; zelena agenda i održiva povezanost; resursi, poljoprivreda i kohezija; i vanjski odnosi. Pregovori o svakom od ukupno šest klastera otvaraće se kao cjelina, nakon ispunjavanja mjerila. Pregovori u prvom klasteru, koji se odnosi na temeljna prava, biće otvoreni prvi i zatvoreni posljednji, a napredak u ovim oblastima bitno će uticati na ukupan tok pregovora.

Ono što je nakon usvajanja Nove metodologije⁹ izazvalo zabrinutost najviše se odnosilo na klauzulu o reverzibilnosti, odnosno na dio o takozvanoj „negativnoj uslovljenosti“ u pregovorima Evropske komisije sa Crnom Gorom koji podrazumijeva sankcije u slučaju ozbiljne ili dugotrajne stagnacije, ili pak nazadovanja. Odluka o predloženim mehanizmima će se temeljiti na detaljnijem godišnjem izvještaju Evropske komisije.

Gore navedeno podrazumijeva sljedeće:

1. U ozbiljnim slučajevima, države članice mogu da odluče da pauziraju pregovore u određenim oblastima ili da ih u potpunosti suspenduju¹⁰.
2. Ukoliko se to pokaže kao neophodno, prethodno zatvorena poglavlja je moguće ponovo otvoriti ili razmatrati ispočetka¹¹.
3. Opseg i intenzitet finansiranja od strane EU mogli bi da se smanje, sa izuzetkom podrške civilnom društvu.
4. Prednosti bliže integracije, poput pristupa EU programima i jednostranih koncesija za pristup tržištu, mogle bi da se suspenduju ili sasvim povuku.

Najznačajnija pitanja koja su ostala otvorena, a koja zahtevaju dalje reforme – vladavina prava, sloboda izražavanja, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, ekonomske reforme, zaštita manjinskih prava, i reforma javne uprave – u samom su centru pregovaračkog procesa, u smislu da nijedno pregovaračko poglavlje ne može da bude privremeno zatvoreno dok se ne ispune mjerila u navedenim oblastima.

Slijedi pregled dinamike otvaranja i zatvaranja pregovaračkih poglavlja do trenutka usvajanja nove metodologije.

Pregovaračko poglavlje	Poglavlje otvoreno	Poglavlje zatvoreno
1. Slobodno kretanje roba	20. 06. 2017.	–
2. Slobodno kretanje radnika	11. 12. 2017.	–
3. Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga	11. 12. 2017.	–
4. Slobodno kretanje kapitala	24. 06. 2014.	–
5. Javne nabavke	18. 12. 2013.	–
6. Pravo privrednih društava	18. 12. 2013.	–
7. Pravo intelektualne svojine	31. 03. 2014.	–
8. Politika konkurencije	30. 06. 2020.	–
9. Finansijske usluge	22. 06. 2015	–
10. Informaciono društvo i mediji	31. 03. 2014.	–
11. Poljoprivreda i ruralni razvoj	13. 12. 2012.	–
12. Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika	30. 06. 2016.	–
13. Ribarstvo	30. 06. 2016.	–
14. Transportna politika	21. 12. 2015.	–
15. Energetika	21. 12. 2015.	-
16. Oporezivanje	30. 03. 2015.	–
17. Ekonomska i monetarna politika	25. 06. 2018.	–
18. Statistika	16. 12. 2014.	–
19. Socijalna politika i zapošljavanje	13. 12. 2016.	–
20. Preduzetnička i industrijska politika	18. 12. 2013.	–
21. Transevropske mreže	22. 06. 2015.	–
22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata	20. 06. 2017.	–
23. Pravosuđe i osnovna prava	18. 12. 2013.	-
24. Pravda, sloboda i bezbjednost	18. 12. 2013.	-
25. Nauka i istraživanje	18. 12. 2012.	18. 12. 2012.
26. Obrazovanje i kultura	15. 04. 2013.	15. 04. 2013.
27. Životna sredina i klimatske promjene	10. 12. 2018.	–
28. Zaštita potrošača i zaštita zdravlja	16. 12. 2014.	–
29. Carinska unija	16. 12. 2014.	–
30. Ekonomski odnosi sa inostranstvom	30. 03. 2015.	20. 06. 2017.
31. Spoljna, bezbjednosna i odbrambena politika	24. 06. 2014.	–
32. Finansijska kontrola	24. 06. 2014.	–
33. Finansijske i budžetske odredbe	16. 12. 2014.	–
34. Institucije	–	–
35. Ostala pitanja	–	–
Napredak	33 od 33	3 od 33

Tabela 1. Pregled i status pregovaračkih poglavlja¹²

Međutim, nakon usvajanja Nove metodologije pregovaračka poglavlja su grupisana u šest klastera: temeljna poglavlja, unutrašnje tržište, konkurencija i inkluzivni rast, zelena agenda i održiva povezanost, resursi, poljoprivreda i kohezija, i vanjski odnosi.

Slijedi pregled rasporeda prethodnih pregovaračkih poglavlja u sadašnje pregovaračke klaster. Tematski klasteri spajaju više pregovaračkih poglavlja kako bi politički fokus država kandidata bio usmjeren na ključne sektore, ali i uvodi sankcije u slučaju nesprovođenja neophodnih reformi i neispunjavanja uslova. Pregovori o svakom od ukupno šest klastera će se otvarati kao cjelina, nakon ispunjavanja mjerila. Klasterski pristup se, međutim, neće primjenjivati prilikom zatvaranja poglavlja, već će se - kao i do sada - prilikom privremenog zatvaranja koristiti pristup po pojedinačnim poglavljima.

1. Temeljna poglavlja	2. Unutrašnje tržište	3. Konkurentnost i inkluzivni rast	4. Zelena agenda i održiva povezanost	5. Resursi, poljoprivreda i kohezija	6. Vanjski odnosi
23 – Pravosuđe i temeljna prava	1 – Sloboda kretanja robe	10 – Informatičko društvo i mediji	14 – Saobraćajna politika	11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj	30 – Vanjski odnosi **
24 – Pravda, sloboda i bezbjednost	2 – Sloboda kretanja radnika	16 – Porezi	15 – Energetika	12 – Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna politika	31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika
Ekonomski kriterijumi	3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga	17 – Ekonomska i monetarna politika	21 – Trans-evropske mreže	13 – Ribarstvo	
Funkcionisanje demokratskih institucija	4 – Sloboda kretanja kapitala	19 – Socijalna politika i zapošljavanje	27 – Životna sredina i klimatske promjene	22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata	
Reforma javne uprave	6 – Privredno pravo	20 – Preduzetništvo i industrijska politika *		33 – Finansijske i budžetske odredbe	
5 – Javne nabavke	7 – Pravo intelektualne svojine	25 – Nauka i istraživanje **			
18 – Statistika	8 – Politika konkurencije (nije otvoreno)	26 – Obrazovanje i kultura **			
32 – Finansijski nadzor	9 – Finansijske usluge	29 – Carinska unija			
	28 – Zaštita potrošača i zdravlja				

Tabela 2. Pregled klastera i ocjena pojedinih poglavlja

**** Zatvorena poglavlja**

Temeljna prava - Sloboda izražavanja i mediji

Sloboda izražavanja i nezavisnost medija su osnovne vrijednosti svakog demokratskog društva i ključni su pokazatelji u procesu pridruživanja Evropskoj uniji. Ovo pitanje je upravo zato pozicionirano kao jedno od najznačajnijih u okviru poglavlja 23 - Pravosuđe i temeljna prava, odnosno sada kao dio klastera 1 - Temeljna prava poglavlja.

Glavni problemi sa kojima se Crna Gora u ovoj oblasti suočava od samog početka pregovora odnose se prevashodno na potrebu unaprijeđenja pravnog i institucionalnog okvira koji bi garantovao punu slobodu i nezavisnost medija i novinara, ali i na oblast zaštite novinara, pluralizam medija i unaprijeđenje samoregulacije.

U posljednjem izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru, za 2022. godinu,¹³ navodi se da je država ostvarila ograničen napredak, ali se izdvajaju i brojna otvorena pitanja koja ni nakon decenije pregovora nijesu na adekvatan način riješena. Međutim, konstatuje se da je Crna Gora pripremila prvu medijsku Strategiju u svojoj istoriji, kao i set pratećih zakona koji obuhvata Zakon o medijima, Zakon o audio-vizuelnim medijskim uslugama i Zakon o Javnom emiteru RTCG. Evropska komisija je odobrila ove zakone kojima se uređuju pitanja medija, ali ih Skupština Crne Gore još nije usvojila.

Sa napadima na novinare su nastavilo. Tokom 2021. godine su evidentirana 24 slučaja nasilja nad novinarima koji su uključivali uglavnom prijetnje, zastrašivanje ili uznemiravanje. Međutim, bilo je i slučajeva fizičkog nasilja, dok je tokom prvih šest mjeseci 2022. godine evidentirano 12 novih slučajeva. Evropska komisija je konstatovala da policija i pravosuđe sada bolje odgovaraju na ovu vrstu nasilja, ali je kao glavnu kočnicu za napredak u ovoj oblasti navela nemogućnost rješavanja ranijih slučajeva, među kojima se posebno izdvaja ubistvo urednika dnevnog lista *Dan* iz 2004. godine, u čijem rješavanju i dalje nema nikakvog napretka. Pravni okvir za zaštitu novinara i ostalih medijskih radnika unaprijeđen je zahvaljujući usvajanju izmjena Krivičnog zakona, kojima se predviđaju strože kazne za napade i prijetnje novinarima i ometanje ili sprečavanje njihovog rada. Međutim, problem nedostatka efikasnog pravosudnog praćenja starih predmeta nije otklonjen.

Poseban izazov predstavlja duboka politička polarizacija medija, sa slabim, odnosno gotovo nepostojećim mehanizmima samoregulacije. Finansiranje medija takođe predstavlja otvoreno pitanje, posebno u svijetlu jačanja regionalne konkurencije koja se u Crnoj Gori oslikava tako što je većina elektornskih medija u vlasništvu kompanija čije je sjedište u Srbiji. Pored gore navedenih, važno je istaći i problem sve prisutnijih kampanja dezinformacija, misinformacija i drugih oblika medijske manipulacije kojima su građani izloženi, a za koje Crna Gora nema ni odgovor, ni zaštitne mehanizme. Zakonsko rješenje koje omogućava poslovanje informativnih portala bez prethodne registracije doprijenjeli su tome da ovaj problem ojača, što je bilo posebno vidljivo tokom izbornih kampanja za predsjedničke i parlamentarne izbore u Crnoj Gori 2023. godine.

Kad je pitanju rad nacionalnog javnog servisa RTCG, iako Evropske komisija konstatuje da je došlo do unaprijeđenja kada je reč o načinu izvještavanja, rad ovog medija u velikoj meri opterećuje pitanje (ne)zakonitosti imenovanja novog generalnog direktora. Naime, u prethodnom periodu doneta je pravosnažna sudska odluka kojom je potvrđeno da je u trenutku izbora generalni direktor bio u sukobu interesa, te je njegov izbor samim tim bio nezakonit. Međutim, Savjet RTCG-a je odlučio da ga ipak ponovo izabere, čime je u vezi sa ovim slučajem pred Specijalnim državnim tužilaštvom otvoren novi postupak protiv članova Savjeta.

Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji

Komunikacione strategije od 2004. godine do danas

Komunikaciona strategija važan je segment sveukupnog procesa evropskih integracija države. Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji je strateški dokument Vlade koji postavlja okvir i definiše smjernice za efikasno obavještavanje javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji.

Crna Gora je do sada usvojila pet komunikacionih strategija koje su važile po četiri godine. Svaka se odnosila na određeni period integracije i sadržala strateški pristup obavještavanju javnosti o specifičnostima procesa u određenoj fazi.

Prva Komunikaciona strategija o informisanju javnosti o procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji usvojena je septembra 2004. godine, i u njoj su definisani osnovni ciljevi i način informisanja građana o procesu evropskih integracija. Pripremu prvog strateškog dokumenta karakterisalo je veliko učešće predstavnika organizacija civilnog društva, koji su bili uključeni u sve faze pripreme i realizacije dokumenta¹⁴.

Komunikaciona strategija za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i pripremama Crne Gore za članstvo za period 2010-2014 usvojena je u iščekivanju mišljenja Evropske komisije i kandidature¹⁵. Njeni glavni ciljevi bili su podizanje svijesti u domaćoj javnosti o svim aspektima procesa pristupanja Evropskoj uniji, bolje razumijevanje prava i odgovornosti koje proizilaze iz članstva, podizanje nivoa stručnog znanja u javnim i privatnim organizacijama i institucijama, kao i informisanje inostrane javnosti o napretku koji Crna Gora ostvaruje u usvajanju evropskih standarda i vrijednosti.

Treća komunikaciona strategija usvojena je 2014. i obuhvatila je period do 2018. godine. Opšti cilj joj je bio da kod građana doprinese boljem razumijevanju procesa evropskih integracija sa posebnim osvrtom na specifičnosti pregovaračkog procesa, i da obezbijedi podršku procesu pristupanja Crne Gore Uniji. Specifičnost ove strategije u odnosu na prethodne odnosila se na izradu potpuno novog sistema za njeno sprovođenje, a i po prvi put je pratila realizaciju Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Praćenje realizacije organizovano je uspostavljanjem dva tijela: Konsultativnog i Operativnog. Konsultativno tijelo sastoji se od članova radne grupe koji su učestvovali u izradi komunikacione strategije, predstavnika Delegacije EU u Crnoj Gori i nezavisnih eksperata. Njihov zadatak je da se sastaju najmanje dva puta godišnje i da prate sprovođenje strategije na osnovu akcionih planova, da sprovode evaluaciju i daju preporuke za unaprijeđenje. Operativno tijelo čine predstavnici subjekata zaduženih za realizaciju strategije, koji pripremaju godišnji akcioni plan i sprovode aktivnosti. Uz to, po prvi put je definisan budžet za sprovođenje aktivnosti, koji je bio glavna prepreka za realizaciju aktivnosti koje su sadržale prethodne strategije¹⁶.

Usljedilo je usvajanje Strategije za period 2019-2022, čija se specifičnost odnosila na obavješćavanje javnosti o procesu pridruživanja u fazi kada su otvorena sva pregovaračka poglavlja, sa ograničenim rezultatima u narednoj fazi koja podrazumijeva njihovo zatvaranje. Bilo je važno pronaći način da se kod građana Crne Gore održi postojeći entuzijazam. Opšti cilj bio je da se, uvođenjem novih alatki i tematskih aktivnosti, unaprijedi informisanost građana/ki o procesu evropske integracije i obezbijedi podrška procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Prethodno uspostavljena struktura za praćenje sprovođenja je zadržana, iako u dijelu nadzora nijesu realizovani očekivani rezultati¹⁷.

Poslednji dokument pripremljen je za period od 2023. do 2026. godine, po istoj matrici i strukturi, i bez uvođenja novina koje bi bile očekivane imajući u vidu opšti političko-društveni okvir koji je u velikoj mjeri promjenjen, kao i nove komunikacione kanale i alate koju su bitno izmjenjeni u odnosu na 2010. godinu. Ovo je i prva Strategija u čijoj izradi nijesu učestvovali predstavnici organizacija civilnog društva, te je njena dalja uspješnost upitna, imajući u vidu da je isključila multiplikatore na čije aktivnosti i rezultate se najviše oslanja. Dokument ne sadrži opšti cilj, već više operativnih. Operativni ciljevi su: 1. Povećati institucionalnu efikasnost u obaveštavanju javnosti o procesu evropskih integracija, 2. Osnažiti ulogu medija u informisanju građana/ki o EU, 3. Unaprijeđena prepoznatljivost procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji u međunarodnoj javnosti, i 4. Obrazovni sistem i lokalne samouprave su promoteri EU vrijednosti¹⁸. Već sam način na koji su ciljevi definisani ukazuje na to da neće moći da budu ostvareni.

Sve komunikacione strategije sadržale su analizu stanja, akcione planove sa jasno definisanim akterima, ključnim porukama, rokovima i pokazateljima ispunjenosti, kao i sredstva neophodna za njihovu realizaciju. Međutim, i pored postojanja i primjene strateških dokumenata u obavješćavanju javnosti o procesu integracije, koji su sadržali sve neophodne elemente za obezbjeđivanje uspješnosti i ostvarenje postavljenih ciljeva, rezultati su ograničeni.

Ključni pokazatelj uspješnosti je procjena informisanosti građana o EU i samom pregovaračkom procesu. Po podacima agencije za istraživanje javnog mnjenja *De Facto*, koja sprovodi ankete za potrebe Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, građani/ke svoju opštu informisanost ocjenjuju slabije nego u prethodnim periodima. Tako se u

novembru 2022. godine 52% ispitanika smatralo veoma dobro ili dobro informisanim, za razliku od 2020. godine kada je isto smatralo preko 60% ispitanika/ca. Slični podaci postoje i kada je u pitanju procena sopstvene informisanosti o procesu evropskih integracija. Naime, procenat onih koji sebe smatraju veoma dobro ili dobro informisanim pao je sa 58.3% 2020. godine na 46.8% u novembru 2022. godine. Kao glavne razloge za svoju neinformisanost, 60.1%, ispitanika navodi da su dostupne informacije previše uopštene i da se o temama koje njih lično interesuju ne razgovara dovoljno. 45,9% ispitanika navodi da o ovoj temi generalno nema dovoljno informacija u medijima, dok 45.1% smatra da se o korupciji i organizovanom kriminalu priča previše, a o ostalim temama mnogo manje.

Jedan od ključnih elemenata koji ne funkcioniše, a mogao bi u velikoj mjeri da unaprijedi uspješnost Strategije, jeste sistem za mjerenje uspješnosti definisanih ciljeva. Kako bi se ovo prevazišlo potrebno je osnažiti rad formiranih tijela zaduženih za praćenje i koordinaciju komunikacionih aktivnosti, odnosno Operativno i Konsultativno tijelo. Ova tijela nijesu funkcionalna. Iako je obaveza propisana, do danas nije pripremljen i objavljen ni jedan izvještaj.

Konsultativno i Operativno tijelo bi u narednom periodu trebalo da rade efikasnije, i da posluže kao platforma za umrežavanje aktera, razmjenu informacija, multiplikovanje poruka i koordinaciju komunikacije svih subjekata koji su – bilo formalno, bilo suštinski – uključeni u obavješćavanje javnosti o procesu pridruživanja. Dodatno, trebalo bi usvojiti niz mjerljivih pokazatelja kojima će se mjeriti učinak. Primjećuje se da je praćenje sprovođenja akcionih planova koji prate realizaciju Strategije do sada bilo zasnovano na mapiranju broja planiranih i realizovanih aktivnosti. Ovakav, deskriptivan način evaluacije nije u stanju da pruži realnu sliku, već treba uvesti pokazatelje za mjerenje efekata preduzetih aktivnosti, što se u smislu djelotvornosti bitno razlikuje od informacije o tome da li je određena planirana aktivnosti realizovana ili ne.

Karakteristike komunikacionih strategija - Ciljane javnosti i poruke

Komunikaciona strategija za informisanje javnosti Crne Gore o procesu pridruživanja Evropskoj uniji osmišljena je kao strateški dokument sa precizno definisanim ciljevima i aktivnostima koji će predstavljati polazni okvir za sve komunikacione aktivnosti. Ključne poruke, ciljane javnosti i aktivnosti mijenjale su se u zavisnosti od toga u kojoj fazi se proces nalazio u trenutku pripreme i usvajanja dokumenta.

Slijedi uporedni pregled karakteristika svih komunikacionih strategija koje je Crna Gora usvojila i sprovela, počev od 2004 godine.

Komunikaciona strategija	2004-2008	2010-2014	2014-2018	2019-2022	2023-2026
Faza procesa	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore i EU je potpisan i podniet je Zahtjev za članstvo u EU.	Pregovori o pristupanju EU započeti su 29. juna 2012. godine. Formirana je pregovaračka struktura.	Pregovarački process je u toku. Gotovo sva pregovaračka poglavlja su otvorena, dok su dva privremeno zatvorena.	Otvorena su sva pregovaračka poglavlja, a privremeno su zatvorena tri.	Nije bilo aktivnosti. Zastoj u poglavljima 23 i 24.
Ključna poruka/e	Krenimo! Otvoreno, ozbiljno, demokratski.	Nije definisana krovna poruka.	EU4ME, Ja za Evropu, Evropa za mene.	EU4ME, EU je naše odredište, a kvalitetniji život građana je ključni cilj naših reformi. Crna Gora će ulaskom u EU zadržati svoj identitet i dobiti mogućnost odlučivanja o važnim pitanjima. Pomoć iz evropskih fondova već unapređuje život građana	EU4ME, Evropska integracija i reforme unapređuju Crnu Goru i približavaju životni standard građana/ki evropskom.
Glavni ciljevi	1. Informisanje građana o procesu EU integracija. 2. Upoznavanje strateških ciljnih grupa sa aktivnostima o procesu EU integracija. 3. Pripremanje donosilaca političkih odluka za ulogu koju će odigrati u procesu.	1. Informisanje građana. 2. Prevazilaženje neutemeljenih i pogrešnih stereotipa vezanih za integracioni proces. 3. Isticanje prednosti i odgovornosti koje proizilaze iz članstva u EU. 4. Smanjivanje nerealnih očekivanja u domaćoj javnosti. 5. Podizanje nivoa opšte i stručne informisanosti u državnoj administraciji, privrednom i civilnom sektoru.	Povećati razumijevanje procesa evropske integracije kod građana i obezbijediti podršku procesu pristupanja Crne Gore EU.	Obezbijediti jasne, sveobuhvatne i pravovremene informacije o prednostima i obavezama koje proizilaze iz članstva kroz razumljive, atraktivane i prilagođene poruke.	Povećati institucionalnu efikasnost u komuniciranju procesa evropskih integracija. Osnažiti ulogu medija u informisanju građana/ki o EU. Unaprijeđena prepoznatljivost procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji u međunarodnoj javnosti. Obrazovni sistem i lokalne samouprave su promoteri EU vrijednosti.

Ciljne grupe	Mediji, obrazovne institucije, donosioci političkih odluka, državna uprava, NVO, socijalni partneri, predstavnici međunarodne zajednice.	Multiplikatori (pokretači javnog mnjenja), mladi, grupe osjetljive na promjene, kreatori međunarodnog javnog mnjenja i donosioci odluka, opšta javnost u zemljama članicama EU.	Multiplikatori (pokretači javnog mnjenja), mladi, grupe osjetljive na promjene, kreatori međunarodnog javnog mnjenja i donosioci odluka, opšta javnost u zemljama članicama EU.	Građani koji podržavaju članstvo u EU, građani koji su protiv članstva, građani koji nemaju stav, mladi, međunarodna javnost.	Neodlučni građani/ke koji su protiv članstva u EU, poslovna zajednica i strukovna udruženja, mladi, ranjive grupe, kreatori međunarodnog javnog mnjenja i donosioci odluka.
Partneri	/	Institucije, mediji, NVO, privredni sektor, akademska zajednica, lokalne samouprave, vjerske zajednice, DEU, ambassade, međunarodne institucije.	Vlada, Skupština, NVO, akademska zajednica, vjerske zajednice, sindikati, diplomatska, konzularna, kulturna i privredna predstavništva Crne Gore u inostranstvu, Savjet Evropske unije i Evropska komisija, DEU.	Vlada, Skupština, NVO, akademska zajednica, vjerske zajednice, uticajne javne ličnosti i influencersi, sindikati, diplomatska, konzularna, kulturna i privredna predstavništva Crne Gore u inostranstvu, Savjet Evropske unije i Evropska komisija, DEU.	Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, lokalne samouprave, mediji, naučno-istraživačke ustanove, NVO, parlamentarne političke stranke, privredna udruženja i sindikati, Skupština (poslanici/ce, a posebno Odbor za evropske integracije), uticajne javne ličnosti (i digitalni influencersi/ke), umjetnici/ce, vjerske zajednice.
Instrumenti komunikacije	Mediji (elektronski, štampani), veb sajti, publikacije, brošure i drugi info materijali, okrugli stolovi i debate.	Mediji (elektronski, štampani), veb sajti, javni događaji, info punktovi, lični kontakti.	Mediji (elektronski, štampani), veb sajti, kulturni događaji, internet servisi, mobilne aplikacije.	Mediji, informativni portali, društvene mreže, video produkcija.	Mediji, informativni portali, društvene mreže, video produkcija.
Da li su NVO bile uključene u izradu dokumenta	Da	Da	Da	Ne	Ne

Tabela 3: Uporedni pregled karakteristika komunikacionih strategija Crne Gore za period od 2004. do 2026. godine.

Pregovori o pristupanju Crne Gore EU kroz prizmu izvještaja o realizaciji akcionih planova za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji

Sprovođenje strategija za informisanje javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji prate usvojeni akcioni planovi koji sadrže aktivnosti čijom realizacijom se nastoje ostvariti postavljeni ciljevi. Akcioni planovi se usvajaju na godišnjem nivou, dok se njihova uspješnost mjeri godišnjim izvještajima o realizaciji navedenih aktivnosti. Dostupni podaci ukazuju da je Vlada Crne Gore do sada usvojila svega tri izvještaja o realizaciji, i to za sledeće godine: 2014, 2015, 2016. i 2018. Ostali nijesu dostupni, te se osnovano može zaključiti da ih Vlada Crne Gore nije ni pripremila, ni usvojila.

Usvojeni izvještaji sadrže pokazatelje koji su kvantitativnog karaktera - fokusiraju se pretežno na izvještavanje o broju realizovanih aktivnosti, bez pratećih mjerljivih kvalitativnih pokazatelja o njihovoj uspješnosti. Izvještaji sadrže tabelarni prikaz aktivnosti i informaciju o stepenu realizacije.

Novinu predstavlja izvještaj za 2018. godinu¹⁹, kojim se po prvi put uvodi princip povezivanja planiranih aktivnosti i postignutih rezultata, koje se mjeri istraživanjem javnog mnjenja. U predmetnom izvještaju prikazani su podaci o procentualnoj podršci ukupnom procesu, stepen zainteresovanosti za EU informacije, a izmjerena je i korelacija između nivoa informisanosti i stepena podrške, koja se potvrđuje podacima. *"Što su građani informisaniji, to više podržavaju proces integracija. Procenat informisanosti među onima koji podržavaju integracije je 91.6%, dok je među protivnicima 77.6%. Najmanje su informisani oni koji su prema procesu indiferentni, tj. nemaju nikakav stav – 34% takvih građana tvrde da su informisani o pristupanju".*

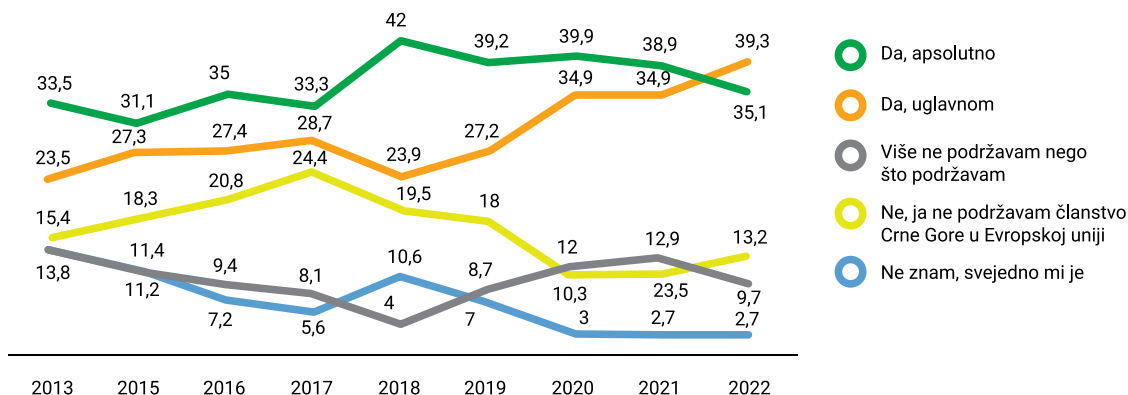
Međutim, nedostaju detaljniji podaci o tome za koje teme je javnost posebno zainteresovana, koji kanali komunikacije su se pokazali najefikasnijim, i kako se boriti protiv dezinformacija i drugih oblika medijske manipulacije koji su prisutni u javnom prostoru, a koji potencijalno mogu da utječu na podršku procesu integracija. Uz to, nisu dostupne informacije o analizi sadržaja koji se objavljuju putem definisanih kanala za komunikaciju, kroz postavljene ciljne grupe. Nedostaje analiza dominantnih narativa, ali i prijedlog kako, kada se za tim ukaže potreba, blagovremeno reagovati na negativne trendove.

Analizom svih dostupnih dokumenata može da se zaključi da je pristup nadležnih institucija strogo formalan, odnosno da je usmjeren ka ispunjavanju obaveza ali bez suštinskih promjena. Činjenica da nakon 2018. godine nije bilo dokumenata dodatno potvrđuje tezu da pristupanje EU nije prioritet Crne Gore, i da se može zaključiti da simulacija pregovora sa EU ima primat u odnosu na suštinsko i sadržajno vođenje pregovora u interesu javnosti.

Pregovori o pristupanju Crne Gore EU kroz prizmu istraživanja javnog mnjenja

Podrška javnosti procesu evropskih integracija tradicionalno je visoka. Iako su se brojke vremenom mijenjale zbog različitih faktora poput ritma pregovora, unutrašnje politike i dešavanja u regionu, one ipak pokazuju da među Crnogorcima postoji stalan i jak sentiment u korist EU. Rat u Ukrajini, dodatno je polarizovao javno mnjenje. Uprkos ovim podjelama, većina građana i dalje je čvrsto za članstvo u EU. Većina Crnogoraca vjeruje da ono predstavlja najbolji put ka ekonomskom razvoju, političkoj stabilnosti i društvenom napretku. Stoga je i podrška na rekordno visokom nivou. S druge strane, zabrinjava činjenica da raste broj građana koji smatraju da bi Crna Gora svoju spoljnu politiku trebalo da uskladi sa Srbijom, Rusijom i Kinom.

Prema anketi koju je agencija *De Facto* u maju 2023. godine²⁰ sprovela za potrebe Delegacije EU u Crnoj Gori, podrška članstvu dostigla je rekordnih 79,3%. Rezultati pokazuju da 75,9% građana/ki veruje da će Crna Gora postati članica EU, a broj onih koji bi glasali na hipotetičkom referendumu o članstvu raste. Na referendumu bi glasalo više od 90% građana, dok je onih koji bi podržali članstvo Crne Gore u EU 81,1%. Ipak, priličan broj ispitanika (48,1%) smatra da zemlja ka članstvu ne napreduje dovoljno brzo. Takođe, podaci *De Facto*-a pokazuju da je tokom posljednjih godinu dana došlo do određene promjene u strukturi onih koji podržavaju pristupanje. Naime, po prvi put od 2013. godine, procenat onih koji uglavnom podržavaju pristupanje EU veći je od procenta onih koji ga podržavaju apsolutno.

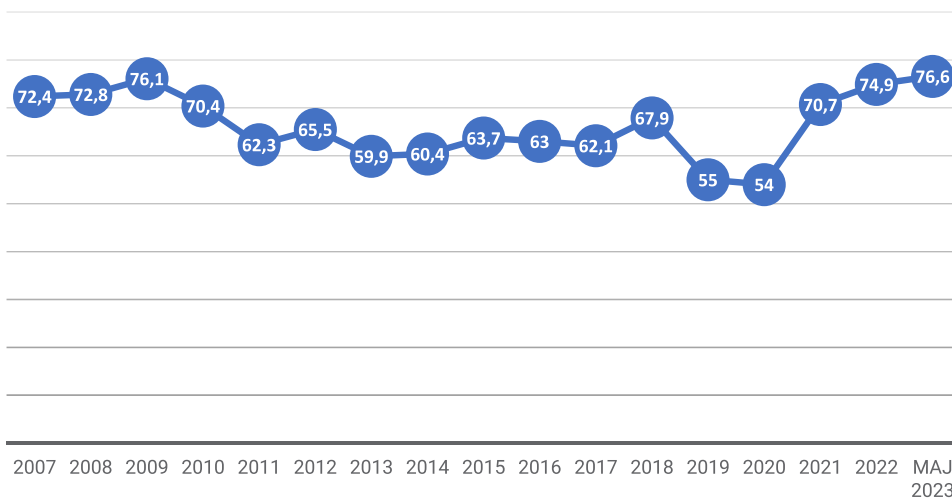

Grafikon 1: Podrška pristupanju Evropskoj uniji u odnosu na intenzitet podrške, *De Facto*, 2013-2022

Isto istraživanje pokazuje da su asocijacije koje ispitanici imaju kada je reč o Evropskoj uniji pretežno pozitivne. Od onih građana koji su odgovorili na ovo pitanje, svega 8,6% ih je imalo negativnu asocijaciju („ništa dobro“, „ništa“, „propast“, „gubitak suverenite-ta“). Evropska unija ispitanike/ce najčešće asocira na bolju budućnost ili bolji životni standard (19.5%), putovanja i otvorene granice (14.2%), mogućnost zapošljavanja

(16.8%) i demokratiju i vladavinu prava (11%). Interesantno je primjetiti da su građani Crne Gore optimisti kada je u pitanju datum pristupanja. Na pitanje kad očekuju da Crna Gora postane članicom Evropske unije, 21% ispitanika je saopštilo da neće nikada, dok 53.5% očekuje da će se to desiti negde između 2025. i 2030. godine.

I ostala ispitivanja javnog mnjenja pokazuju slične ili identične rezultate. Politička anketa javnog mnjenja koju sprovodi nevladina organizacija CEDEM, a koja obezbjeđuje podatke još od 2007. godine, pokazuje da 76% građana podržava pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji²¹, što je najviši stepen podrške od kada se započelo sa mjerenjem, odnosno od 2007. godine. Istovremeno, njihovi podaci pokazuju da bi, u slučaju referendumu o članstvu Crne Gore u EU, 89% građana glasalo „za“.

Grafikon 2: Podrška članstvu u Evropskoj uniji, političko javno mnjenje, Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), 200-2023

Kada je reč o usklađivanju sa drugim državama, isti podaci su otkrili da 44% građana veruje da bi Crna Gora svoju spoljnu politiku trebalo da uskladi sa Evropskom unijom, što predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu godinu. Podaci takođe pokazuju da, istovremeno, 32% smatra da bi je trebalo uskladiti sa Srbijom, što predstavlja značajan porast sa 27% u 2022. godini. Podrška usklađivanju spoljne politike Crne Gore sa Sjedinjenim Američkim Državama iznosi 20,7%, sa Rusijom 14,9% (blagi se pad u odnosu na 2022. godinu), a sa Kinom 17,6%, što je znatno više od 12% u 2022. godini.

Ista organizacija je u julu 2022. sproveda anketu o stavovima građana u vezi sa ratom u Ukrajini. Njihove odgovore je zanimljivo analizirati kroz prizmu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Podaci pokazuju da 39,8% građana rat između Rusije i Ukrajine vidi kao rusku agresiju na Ukrajinu, dok 32,6% smatra da je u pitanju odbrana Rusije od daljeg širenja NATO-a. Ostali o ovome nisu imali nikakvo mišljenje. Međutim, na pitanje „Ko je odgovoran za početak rata u Ukrajini?“, 34,4% građana Crne Gore odgovara da je to Rusija, 20% ih vjeruje da su krive sve strane, 16% misli da su to SAD, 11,7% NATO, dok samo samo 2,7% vjeruje da je kriva Ukrajina.

Informisanost o Evropskoj uniji i razumijevanje procesa pristupanja nakon decenije primjene Strategije za informisanje javnosti u Crnoj Gori

Istraživanje javnog mnjenja koje je u oktobru 2022. godine sproveo Biro za društvena istraživanja BIRODI, na prigodnom uzorku od 619 ispitanika, putem online ankete, pruža preciznije podatke o stepenu podrške, informisanosti i razumijevanja procesa EU integracija od strane građana Crne Gore. Analiza ovih podataka poslužiće kao osnova za procjenu dominantnih medijskih narativa o pristupnom procesu. Uz to, uporedna analiza dostupnih podataka i podataka ostalih organizacija koje se bave istraživanjem javnog mnjenja pružiće mogućnost da se dubinski sagledaju pozitivni i negativni efekti dosadašnjeg informisanja javnosti o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Najprije, dobijeni podaci pružaju uvid u percepciju građana kada je riječ o mogućim preprekama za članstvo Crne Gore. Građane najviše brinu loše stanje demokratije i vladavine prava, dok su ostale prepreke slično raspodijeljene među ispitanicima.

Pitanje/Prepreka	M (%)	Ž (%)	Ukupno (%)
Loše stanje demokratije i vladavine prava	37,4	12,9	38,9
Odnos sa Rusijom i Kinom	12,6	2,7	11,8
EU nas ne želi	13,7	2,6	12,5
EU nije sposobna da primi nove članice	12,6	3,2	12,3
Većina građana Crne Gore ne želi članstvo u EU	12,4	3,3	12,3
Ne postoje prepreke na putu članstva Crne Gore u EU	11,2	4,0	12,1

Tabela 4: Odgovori na pitanje „Koje su po vama glavne prepreke za članstvo Crne Gore u EU?“

Dalja analiza po kategorijama pokazuje da *loše stanje demokratije i vladavine prava* kao glavnu prepreku vide sve starosne kategorije stanovnika, a najviše građani stari od 46 do 55 godina sa fakultetskom diplomom, iz centralnog i sjevernog regiona koji bi glasali ZA pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji. Dalje, interesantno je primjetiti da, suprotno prvoj kategoriji, *odnos sa Rusijom i Kinom* kao glavnu prepreku vide građani od 46 do 55 godina starosti ali nižeg stepena obrazovanja koji bi glasali protiv članstva u EU.

Uvjereno je da je glavna prepreka to što *EU nije sposobna da primi nove članice* imaju dominantno građani stari od 46 do 55 godina, visokog obrazovanja ali iz južne regije zemlje. Da *građani Crne Gore ne žele da Crna Gora bude član EU* smatraju ispitanici starije generacije, od 56 do 65 godina, sa srednjoškolskim obrazovanjem i iz centralnog i južnog regiona.

Suprotno njima, građani starosti od 46 do 55 godina sa srednjoškolskim obrazovanjem iz centralnog regiona, a koji bi glasali za članstvo u EU, smatraju da *nema prepreka na putu članstva Crne Gore u EU*.

Mladi od 18 do 25 godina izražavaju zabrinutost zbog unutrašnje političke situacije u Crnoj Gori, i kao glavnu prepreku navode loše stanje demokratije i vladavina prava. Međutim, pokazuju i određeni nivo optimizma prema mogućem članstvu zemlje u EU. Mladi se, generalno, manje zanimaju za međunarodne odnose, a više za unutrašnje probleme i percepciju o EU.

Šta EU želi da postigne u Crnoj Gori?	M (%)	Ž (%)	Ukupno (%)
Demokratske reforme	14,2	8,7	16,3
EU nema jasan cilj/ideju	11,9	4,2	11,5
Da nas uključi u tržište EU	14,2	6,5	14,8
Bolji život za građane Crne Gore	18,2	9,5	19,7
Da nas udalji od Rusije i Kine	15,5	4,1	14,0
Da udalji Crnu Goru i Srbiju	10,7	2,0	9,1
Jeftinu radnu snagu	15,6	4,9	14,7

Tabela 5: Odgovori na pitanje „Koje su po vama glavne prepreke za članstvo Crne Gore u EU?“

Prikazani podaci govore da najveći broj ispitanika (19.7%) smatra da je glavni cilj EU da obezbijedi „*bolji život za građane Crne Gore*“. Sledeće najpopularnije mišljenje je da EU želi da u Crnoj Gori dođe do „*demokratskih reformi*“ - 16.3% svih odgovora. Među muškim ispitanicima dominira mišljenje da EU želi da obezbijedi „*bolji život za građane Crne Gore*“ (18.2%), dok tako misli tek 9.5% žena.

Zanimljivo je primijetiti da postoji znatna razlika između muških i ženskih ispitanika kada je u pitanju percepcija da EU želi da „*udalji Crnu Goru od Rusije i Kine*“ (muškarci: 15.5%, žene: 4.1%) ili da EU želi „*jeftinu radnu snagu*“ (muškarci: 15.6%, žene: 4.9%). Ovo ukazuje na to da različite demografske grupe imaju različitu percepciju o namjerama EU u Crnoj Gori.

Kada u analizu uključimo starosnu i obrazovnu kategoriju, podaci pokazuju da je najdominantniji stav građana Crne Gore taj da je glavni cilj EU da obezbijedi „*bolji život za građane Crne Gore*“. Međutim, mišljenja variraju u zavisnosti od starosne dobi i stepena obrazovanja. Mlađe generacije i obrazovaniji građani češće vjeruju u demokratske reforme i uključivanje Crne Gore u tržište Evropske unije.

Zanimljivo je primjetiti da, iako određene starosne i obrazovne grupe ističu potencijalnu želju EU da Crnu Goru udalji od Rusije i Kine, ili da stekne jeftinu radnu snagu, ti stavovi nisu dominantni kada se posmatra ukupna slika.

Takođe, indikativan je podatak da građani u kategoriji od 26 do 35 godina imaju dominantan stav da EU želi „*jeftinu radnu snagu*“ (18,4%) i da „*uključi Crnu Goru u tržište EU*“ (17,7%), dok je kod starijih generacija najzastupljenije mišljenje da EU teži tome da obezbijedi „*bolji život za građane Crne Gore*“, s tim da oni imaju i snažno uvjerenje o želji da u Crnoj Gori dođe do demokratskih reformi.

Kada analizu sprovedemo sa aspekta obrazovne strukture, interesantno je primjetiti da građani sa nižim stepenom obrazovanja smatraju da je cilj EU „*bolji život za građane Crne Gore*“, dok oni sa visokim obrazovanjem fokus stavljaju na demokratske reforme. Na kraju, oni sa najvišim stepenom obrazovanja, odnosno sa magistraturom ili doktoratom, ove dvije kategorije stavljaju u istu ravan i u istom procentu smatraju da su glavni ciljevi EU „*bolji život za građane Crne Gore*“ i „*demokratske reforme*“.

Kada u analizu uključimo građane prema njihovom stavu o članstvu u EU, odnosno prema tome da li bi glasali ‘za’ ili ‘protiv’ ulaska Crne Gore u EU, dobijamo podatak da su oni koji bi glasali protiv članstva uvjereni da je glavni cilj EU da Crnu Goru udalji od Rusije i Kine, kao i da sebi obezbijedi jeftinu radnu snagu. U ovoj grupi se izdvaja i stav da je cilj EU da udalji Crnu Goru od Srbije. Većina onih koji tako misle su muškarci, srednjeg obrazovanja, koji bi glasali protiv članstva Crne Gore u EU.

Sveukupno posmatrano, iako većina građana Crne Gore vjeruje da EU teži poboljšanju života građana i sprovođenju demokratskih reformi, postoji značajna percepcija o postojanju ekonomskih i geopolitičkih motiva, naročito među onima koji su skeptični prema članstvu u Evropskoj uniji. Na ove percepcije utiču različiti demografski i geografski faktori, kao što su npr. pol, starost, stepen obrazovanja i region.

Kategorija/Pol	M (%)	Ž (%)	Ukupno (%)
Viši životni standard	13,4%	13,7%	13,5%
Pristup tržištu rada u EU	15,2%	16,2%	15,5%
Lakše putovanje	13,5%	13,2%	13,4%
Dostupnije obrazovanje	8,3%	10,8%	9,1%
Bolje zdravlje	7,8%	7,5%	7,7%
Bolja infrastruktura	9,7%	10%	9,8%
Uređena država i demokratske institucije	14,1%	15,8%	14,7%
Više štete nego koristi od članstva	6,5%	4,5%	5,9%
Ja ne vidim koristi od članstva CG u EU	5,9%	5,0%	5,6%
Ne postoje koristi od članstva CG u EU	5,1%	2,7%	4,3%

Tabela 6: Odgovori na pitanje „Koje bi bile glavne koristi za građanke i građane Crne Gore od članstva Crne Gore u EU?“

Uopšteno gledano, mnogi građani Crne Gore vide potencijalnu korist od članstva u EU, posebno kada su u pitanju pristup tržištu rada, viši životni standard, lakše putovanje i uređenije društvene institucije. Međutim, postoji i određeni procenat građana koji su skeptični i smatraju da članstvo može donijeti više štete, ili pak ne vide nikakvu konkretnu korist od ulaska u EU. Interesantno je primjetiti da su uređena država i demokratske institucije najvažnije karakteristike koje građani doživljavaju kao korist od članstva.

Od ukupno 13.54% ispitanika koji kao glavnu korist od članstva Crne Gore u EU navode *viši životni standard*, najviše je prepoznaju oni između 46 i 55 godina starosti, visokog obrazovanja, iz centralnog dijela Crne Gore. Za razliku od njih, visoko obrazovana mlađa populacija kao glavnu korist vidi *pristup tržištu rada i lakše putovanje* u EU. Kad su u pitanju *uređene institucije*, njih kao glavnu korist vide visoko obrazovani građani srednje generacije, starosti od 46 i 55 godina.

Zabrinjava podatak da najveći procenat građana koji ne vide korist od članstva, ili smatraju da je neće biti, pripada kategoriji niže obrazovanog stanovništva starosti od 36 do 45 godina. Mlađa populacija (18-25 godina) u Crnoj Gori generalno vidi više koristi od članstva u EU nego što to čine stariji ispitanici, posebno kada je riječ o pristupu tržištu rada, lakšem putovanju i dostupnijem obrazovanju. Sasvim je očekivano da ova starosna grupa, koja će najduže živjeti sa posljedicama odluke o članstvu, bude posebno zainteresovana za aspekte koji će direktno uticati na njihov svakodnevni život i buduće mogućnosti. U toj grupi primjetan je i najniži stepen evroskepticizma.

Pitanje / Pol	M (%)	Ž (%)	Ukupno (%)
Zbog podrške nedemokratskoj vlasti u Crnoj Gori	22,3	24,4	22,9
To što kao građani nijesmo dovoljno informisani o procesu priključenja Crne Gore EU	14,9	17,1	15,5
Političko ucijenjivanje	15,4	14,0	15,0
EU je u krizi, priče o boljem životu su bajke	13,1	6,7	11,2
Ugrožavaju nam tradicionalne vrijednosti	11,0	10,4	10,8
Tolerisanje kršenja prava naroda kojem pripadam od strane EU	5,9	7,9	6,5
Tolerisanje kršenja prava vjerskoj zajednici kojoj pripadam od strane EU	5,9	5,5	5,8
To što kao građani nijesmo dovoljno pitani u procesu priključenja Crne Gore EU	3,6	9,1	5,2
Gubljenje nacionalnog identiteta	3,3	2,4	3,1
Pritisci oko članstva u NATO-u	2,8	1,2	2,3
Udaljavaju nas od Rusije i Kine	1,8	1,2	1,6

Tabela 7: Odgovori na pitanje „Nezavisno da li ste za ili protiv članstva Crne Gore u EU, šta najviše zamjerate EU u njenom odnosu prema Crnoj Gori?“

Uopšteno posmatrano, kada se građani Crne Gore zapitaju o tome što najviše zamjeraju Evropskoj uniji, do izražaja dolazi nekoliko ključnih pitanja: na vrhu liste, sa 22.9% odgovora, je mišljenje da EU podržava nedemokratsku vlast u državi. Drugi najčešći problem koji građani ističu, sa 15.5% odgovora, je osjećaj da nijesu dovoljno informisani o procesu priključenja Crne Gore Evropskoj uniji. Isti procenat (15%) građana smatra da EU Crnu Goru politički ucjenjuje, što ovu percepciju dovodi na treće mesto. Ono što zabrinjava je relativno visok procenat građana (11.2%) koji vjeruju da su priče o boljem životu u okviru Unije samo bajke, kao i podatak da približno deset posto građana (10.8%) smatra da EU ugrožava tradicionalne vrijednosti Crne Gore.

Pored navedenih glavnih problema, građani su izrazili zabrinutost i zbog percepcije da EU toleriše kršenje prava pojedinih naroda i vjerskih zajednica, kao i osjećanje da nisu dovoljno uključeni u proces pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji. Najizraženija zabrinutost tiče se percepcije da EU podržava nedemokratsku vlast, uz snažne osjećaje vezane za političko ucijenjivanje. Paralelno sa tim, kod građana je prisutan osjećaj neinformisanosti i izostavljenosti iz procesa integracije, što ukazuje na potrebu za transparentnijom komunikacijom. Dodatno, strahovi vezani za gubitak nacionalnog identiteta i ugrožavanje tradicionalnih vrijednosti odslikavaju postojeće kulturne i socijalne ten-

zije. Ovi rezultati sugerišu da bi nosioci procesa u samoj državi, ali i u EU, trebalo da pridaju veću pažnju percepcijama i osjećanjima građana Crne Gore kako bi se uspostavila snažnija veza i unaprijedio stepen povjerenja.

Izdvojeni problem nedovoljne informisanosti dodatno potvrđuju podaci o tome koliko je građana upoznato sa kampanjom „Ja za Evropu, Evropa za mene“. Rezultati, naime, pokazuju da većina ispitanika uopšte nije upoznata sa ovom kampanjom. Kada gledamo prema polu, muškarci su znatno manje informisani od žena, jer 85.93% muškaraca nije čulo za kampanju, u poređenju sa 62.64% žena. Kada razmatramo starost, najmanje informisane grupe su one od 18 do 25 i od 26 do 35 godina starosti. Što se tiče obrazovanja, oni sa osnovnom školom su informisani najviše, a oni sa visokim obrazovanjem najmanje. Na regionalnom nivou, najmanji procenat onih koji su čuli za kampanju živi na jugu zemlje (0.47%). Ovi rezultati sugerišu potrebu za jačom kampanjom informisanja građana o navedenom projektu.

Zbog značaja kampanje i njenih iznenađujuće loših rezultata, slijedi tabelarni pregled po svim kategorijama.

Kategorija	Da (%)	Ne (%)	Nisam siguran/na (%)
Pol			
Muško	0,3	85,9	13,8
Žensko	14,3	62,6	23,1
Starosna grupa			
Do 18 godina	50,0	50,0	0,0
Od 18 do 25 godina	7,1	75,0	17,9
Od 26 do 35 godina	1,4	80,0	18,6
Od 36 do 45 godina	11,9	75,5	12,6
Od 46 do 55 godina	10,1	71,3	18,5
Od 56 do 65 godina	7,1	77,2	15,7
Preko 65 godina	10,0	76,7	13,3
Obrazovanje			
Osnovna škola	28,6	57,1	14,3
Srednja škola	7,2	74,0	18,8
Gimnazija	9,8	75,4	14,8
Viša škola	6,5	75,7	17,8
Fakultet	13,9	75,3	10,8
Više od fakulteta (mag./dokt. studije)	12,2	73,5	14,3
Region			
Centralni region	9,9	73,5	16,6
Južni region	0,5	83,7	15,8

Tabela 8:

Odgovori na pitanje „Da li ste čuli za kampanju „Ja za Evropu, Evropa za mene“?“

Dodatno, na pitanje da li znaju za neku drugu kampanju, ogroman broj građana, odnosno preko 90%, saopštava da se ne sjeća.

Korelacija između informisanosti, razumijevanja i podrške procesu evropskih integracija

To što podrška procesu EU integracija postoji, ne znači istovremeno i da je veliki procenat građana dobro informisan, kao ni da kod njih postoji visok stepen razumijevanja što taj proces zaista podrazumijeva. Ukoliko visok procenat podrške ne prati visok stepen informisanosti i razumijevanja, odnosno ukoliko se podrška procesu ne temelji na realnim osnovama, procenat podrške može da fluktuiira, odnosno da se pokaže osjetljivim na potencijalne negativne događaje koji mogu bitno da izmijene stavove građana o ovom pitanju. Negativne poruke iz Evropske unije o budućnosti procesa, zamrzavanje procesa proširenja, ekonomsko-socijalni potresi, jačanje EU skepticizma i jačanje desničarskih političkih partija koje se protive pristupanju EU samo su neki od pokazatelja koji bi mogli da dovedu do pada podrške, posebno u situaciji kada se ona ne temelji na informisanom građaninu koji u potpunosti razumije proces i sve njegove pozitivne karakteristike, ali i obaveze koje Crna Gora preuzima.

Prethodno prikazani podaci iz istraživanja javnog mnjenja pokazuju da, iako je podrška procesu EU integracija visoka, kontinuirana i relativno stabilna, među onima koji proces podržavaju postoji određena dinamika prelaska iz čvrstih u mekše stavove.

Da bismo shvatili značaj informisanosti i razumijevanja u kontekstu podrške procesu evropskih integracija, potrebno je bolje shvatiti kako informacije utiču na percepciju građana.

Informisanost kao prvi korak:

Informisanost je početna tačka svake analize. Da bi građani o nečemu imali stvarnu sliku, oni o tome prvo moraju da imaju pouzdane informacije. U kontekstu EU integracija, to podrazumijeva razumijevanje osnovnih principa Evropske unije, procesa pregovaranja, kao i prednosti i izazova koje članstvo podrazumijeva. Međutim, samo pružanje informacija nije dovoljno. One treba da budu prezentovane na pristupačan i razumljiv način, tako da građani mogu lako da ih usvoje.

Razumijevanje kao ključna veza:

Nakon što informacije postanu dostupne, korak koji slijedi je njihovo razumijevanje. Ovdje nije riječ samo o površnom znanju, već o dubokom razumijevanju toga kako EU integracije mogu uticati na život građana, njihovu svakodnevicu, ekonomiju, kulturu i druge aspekte društva. Uz duboko razumijevanje, građani su sposobni da kritički procijene informacije, razlikuju činjenice od dezinformacija i formiraju svoje mišljenje na temelju znanja, a ne predrasuda.

Podrška kao rezultat informisanosti i razumijevanja:

Autentična podrška procesu evropskih integracija dolazi kao rezultat kombinacije informisanosti i razumijevanja. Građanin koji je informisan i koji razumije prednosti i izazove

članstva u EU prije će tom procesu pružiti stvarnu i trajnu podršku. Podrška koja se temelji na informisanosti i razumijevanju manje je osjetljiva na kratkoročne političke promjene, propagandu i dezinformacije. Informisani građani su stabilniji „stubovi“ podrške jer kod njih ona proizlazi iz svjesne odluke, a ne iz površnog mišljenja.

Analiza strateških dokumenata Crne Gore koji su usmjereni na povećanje informisanosti i razumijevanja ovog procesa pokazuju da proces nije cjelovit. Uprkos napretku na putu ka članstvu, percepciju građana o EU integracijama moguće je lako zamagliti nepotpunim informacijama ili dezinformacijama.

Kako se Crna Gora - imajući u vidu da je posljednje pregovaračko poglavlje zatvoreno 2017, dok je posljednje otvoreno 2020. godine - trenutno nalazi u fazi „mirovanja“, jasno je da pregovarački proces ne napreduje očekivanom dinamikom. Duboka politička i društvena polarizacija koja se temelji prevashodno na etno-nacionalnim podjelama, i nepostojanje dijaloga između ključnih političkih činilaca koje onemogućava napredak u poglavlju 23 - Pravosuđe i temeljna prava (koji je preduslov za nastavak pregovora) rizici su koji bi mogli da dovedu do zamora, odnosno smanjenog očekivanja građana da Crna Gora ima realne šanse da postane sljedeća članica Evropske unije.

Ako Crna Gora ne uloži neophodne napore u edukaciju i informisanje svojih građana o procesu evropskih integracija, suočiće se s nizom mogućih posljedica:

1. **Nestabilna podrška:** Kao što je prethodno rečeno, podrška koja je zasnovana na površnom razumijevanju može lako da fluktuirati. Svaka negativna vijest ili izazov mogao bi da rezultira drastičnim padom podrške građana.
2. **Manipulacija informacijama:** U odsustvu službenih, jasnih informacija, prostor je otvoren za širenje dezinformacija i poluistina, što bi evroskeptične grupe mogle da iskoriste.
3. **Propuštene prilike:** Informisani građani su u poziciji da aktivno učestvuju u procesu, identifikuju mogućnosti i koriste prednosti članstva u EU, dok bi neinformisani mogli da ih propuste.
4. **Društvena polarizacija:** Nedostatak razumijevanja može da dovede do stvaranja pukotina u društvu, gdje se grupa građana osjeća isključenom ili neinformisanom u odnosu na proces integracija.
5. **Sporije napredovanje u pregovorima:** Ako građani ne razumiju ili ne podržavaju reforme koje su neophodne za članstvo u EU, ove reforme može biti teže sprovesti, uz usporavanje samog pregovaračkog procesa pružanjem podrške građana onim političkim strukturama koje se tim reformama protive.
6. **Povećana osjetljivost na vanjske faktore:** Neinformisanost može da dovede do smanjenja sposobnosti države da se odupre vanjskim pritiscima ili uticajima koji su suprotstavljeni EU integracijama, kao i do jačanja podrške drugim akterima poput Rusije, Kine i ostalih. Navedeni podaci pokazuju da je taj proces već prisutan i da podrška građana drugim akterima jača.

Zaključci i preporuke

Zaključci:

Pregovarački proces Crne Gore sa Evropskom unijom

1. Crna Gora je otvorila sva pregovaračka poglavlja, ali su privremeno zatvorena samo tri. Ukupan napredak u pregovorima uglavnom stagnira. Sprovođenje reforme u oblasti vladavine prava, koja je prevashodno uslovljena političkom voljom i mogućnošću uspostavljanja političkog dijaloga među različitim političkim subjektima, ključna je prepreka za dalji napredak u pregovorima.
2. Crna Gora se suočava sa ozbiljnim izazovima u procesu pristupanja Evropskoj uniji, uključujući nedostatak političke volje, političku nestabilnost, neefikasno pravosuđe i ograničen napredak kada je riječ o sprovođenju ključnih reformi. Zaključci Evropske komisije, da je Crna Gora izgubila fokus na reforme koje su za EU ključne, i da su rezultati u oblasti 23 - Pravosuđe i temeljna prava ograničeni, ukazuju na potrebu za tim da se pregovarački proces intenzivira uspostavljanjem dijaloga svih političkih aktera.
3. Postojeći politički okvir koji karakterišu političke tenzije i nedostatak konstruktivnog dijaloga otežava proces reformi.

Sloboda izražavanja i mediji

4. U oblasti slobode izražavanja i medija postignut je ograničen napredak. Neophodno je unapređenje u oblasti zaštite novinara, pluralizma medija i samoregulacije. Primetan je kontinuirani problem nasilja i napada na novinare, sa 24 registrovana slučaja u 2021. godini i dodatnih 12 u prvoj polovini 2022. Iako Crna Gora jeste pripremila prvi set medijskih zakona, Skupština ga još uvijek nije usvojila.
5. Duboka politička polarizacija medija predstavlja poseban izazov, naročito uz slabe ili gotovo nepostojeće mehanizme samoregulacije. Dezinformacije i medijske manipulacije su u javnom prostoru sve prisutnije, a Crna Gora nema uspostavljene mehanizme koji bi joj pomogli da odgovori na ovaj izazov.

Komunikaciona strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji

6. Komunikaciona strategija igra ključnu ulogu u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji. Uključivanje celokupne javnosti u sve faze pristupanja od presudnog je značaja za uspjeh. Iako je podrška građana na rekordno visokom nivou, to ne znači nužno da su građani dobro informisani. Podrška javnosti procesu evropskih integracija tradicionalno je visoka, ali je informisanost građana o EU i pregovaračkom procesu smanjena u odnosu na prethodni period. Zabrinjava činjenica da raste broj građana koji smatraju da bi Crna Gora svoju spoljnu politiku trebalo da uskladi sa Srbijom, Rusijom i Kinom.

7. Uprkos činjenici da je od 2004 do 2023. godine izrađeno i sprovedeno pet komunikacionih strategija koje su sadržale sve neophodne elemente za uspjeh, rezultati su ipak ograničeni. Prisutan je problem u mjerenju uspešnosti strategija - sistem za mjerenje uspešnosti definisanih ciljeva ne funkcioniše i ne bazira se na mjerljivim pokazateljima, već se oslanja na proste brojeke koje pokazuju broj realizovanih aktivnosti u odnosu na one koje su bile planirane, bez mjerenja njihovog uticaja.
8. Poslednjom komunikacionom strategijom koju je Vlada Crne Gore usvojila za period 2023-2026 nisu uvedene neophodne novine, uprkos promijenjenom političkom i društvenom okviru i evoluciji kanala i alatki za komunikaciju.
9. Zabrinjava prekid u saradnji između Vlade Crne Gore i drugih ključnih aktera. Vlada Crne Gore bi trebalo bolje da koordinira svoju saradnju sa civilnim društvom, medijima i obrazovnim institucijama kako bi se poboljšala informiranost građana o procesu pristupanja EU. Takođe, trebalo bi intenzivirati međuinstitucionalnu saradnju kako bi se obezbijedilo konsistentno i učinkovito informisanje javnosti o procesu pristupanja EU.

Pregovarački proces Crne Gore sa Evropskom unijom

1. *Jačanje političke stabilnosti:* Nastavak pregovaračkog procesa zahtjeva stabilnu Vladu. Potrebno je pozicionirati proces EU integracija kao prioritet čitavog društva i usmjeriti sve resurse ka dostizanju tog cilja. Bez političke stabilnosti i visokog stepena saglasnosti svih političkih subjekata nije moguće sprovesti tražene reformske procese i napredovati na putu ka EU.
2. *Fokus na reforme vladavine prava:* Crna Gora bi trebalo da intenzivira nastojanja usmjerena ka unapređenju sistema vladavine prava. Potrebno je postići političku saglasnost i imenovati čelnike ključnih pravosudnih institucija kako bi se odblokirao sistem pravosuđa.
3. *Jačanje institucionalnih kapaciteta:* Preporučuje se jačanje kapaciteta institucija koje su ključne za proces pregovaranja sa EU i preduzimanje aktivnosti u cilju zaštite „institucionalne memorije“ i nakon političkih promjena. Treba omogućiti dovođenje ekspertskog kadra na mesta koja su od ključnog značaja za proces EU integracija, kao što je npr. mesto Glavnog pregovarača sa EU.
4. *Transparentnost i uključivanje građana:* Povećana transparentnost procesa pristupanja i bolje informisanje građana o koristima i izazovima članstva moglo bi da pomogne u jačanju podrške reformskim procesima.
5. *Aktivan odnos sa Evropskom unijom:* Crna Gora mora da ostane aktivna u dijalogu sa EU, uz pokazivanje svoje posvećenost reformskom procesu, ali i uz isticanje izazova sa kojima se suočava.

Komunikaciona strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji

6. *Osmisliti nove pristupe u strategiji komunikacije:* S obzirom na tehnološki napredak i promjene u medijskom pejzažu, nova komunikaciona strategija trebalo bi da obuhvati inovativne načine i kanale komunikacije, odnosno upotrebu digitalnih i društvenih medija za doseganje šire publike, uključujući mlađe generacije.
7. *Uključivanje civilnog društva u izradu komunikacionih strategija:* Učestvovanje predstavnika civilnog društva može da unaprijedi komunikacionu strategiju i poveća njenu uspješnost, jer se strategija u velikom dijelu oslanja baš na njihove aktivnosti i rezultate.
8. *Potrebno je poboljšati sistem mjerenja uspješnosti definisanih ciljeva.* To bi moglo da obuhvati osnaživanje rada Konsultativnog i Operativnog tijela, kao i usvajanje merljivih pokazatelja za ocjenjivanje efekata aktivnosti.

9. *Prilagođavanje sadržaja informacija koje se šalju javnosti*: Glavni razlozi zbog kojih se građani osjećaju nedovoljno informisanim su nedostatak razgovora o temama koje njih lično zanimaju, u Strategija bi trebalo da se usredsredi na pružanje konkretnijih, lokalno relevantnih informacija.
10. *Usvajanje novih komunikacionih kanala i alati*: Poslednja strategija ne uvodi novine koje su neophodne imajući u vidu promjenjeni okvir i evoluciju kanala i alati za komunikaciju. Bilo bi korisno iskoristiti nove komunikacione kanale i tehnologije kako bi se dosegla šira publika i pružale ažurirane informacije.
11. *Transparentnost i redovno izvještavanje*: Potrebno je unaprijediti proces izvještavanja o sprovođenju strategija. Potrebno je izraditi i objaviti izvještaje o sprovedenim aktivnostima, kao i o njihovom uticaju i efikasnosti.
12. *Istraživanja javnog mnjenja*: Treba kontinuirano sprovoditi istraživanja javnog mnjenja kako bi se bolje razumjeli stavovi, očekivanja i brige građana kada je riječ o pristupanju EU. Ove informacije bi mogle biti korisne za oblikovanje strategija komunikacije koje su u skladu sa percepcijama i potrebama građana.
13. *Povećanje kapaciteta medija*: Trebalo bi obezbediti dodatnu obuku za novinare i ostale medijske profesionalce kako bi se povećala njihova sposobnost pružanja preciznih, nepristrasnih i sveobuhvatnih informacija o procesu pristupanja EU. Ovaj pristup će obezbijediti bolje izvještavanje o procesu pristupanja EU.
14. *Edukacija građana*: Potrebno je prepoznati značaj obrazovanja o procesu pristupanja EU. Škole, univerziteti i druge obrazovne institucije trebalo bi aktivno da se uključe u informisanje građana o procesu pristupanja EU.
15. *Fokus na pozitivne aspekte članstva*: Komunikacija bi trebalo da naglasi pozitivne aspekte članstva u EU kao što su ekonomski razvoj, politička stabilnost i društveni napredak. Potrebno je bolje istaknuti konkretne koristi od članstva u EU, kao što su pristup sredstvima EU, slobodno kretanje građana i pristup jedinstvenom tržištu.
16. *Evropske vrijednosti*: Važno je istovremeno sprovoditi strateške aktivnosti u pravcu jačanja zajedničkog evropskog identiteta. Tada se Evropska unija neće posmatrati samo kao racionalna prilika za unaprijeđenje standarda života, već i kao ideološki poželjan okvir za razvoj demokratije i demokratskih principa.
17. *Prilagođavanje poruka regionalnim razlikama*: Komunikaciona strategija bi trebalo da uzme u obzir različite regionalne i socijalne kontekste unutar zemlje. Pristupanje EU može da ima različite implikacije za različite grupe ljudi, tako da je važno da se komunikacione strategije prilagode tim razlikama.

O AUTORKI

Ana Nenezić, izvršna direktorica Instituta za društveno politička istraživanja-Analitico, doktorand je na Fakultetu političkih nauka u Podgorici Univerziteta Crne Gore u oblasti međunarodnih odnosa. Prethodno je magistrirala političku komunikaciju i medije na Univerzitetu Missouri, u Sjedinjenim Državama, kao Fulbright stipendista, dok je istovremeno bila angažovana kao naučni saradnik na Institutu za političku komunikaciju na istom univerzitetu. Takođe, ona je završila i magistarske studije, na odsjeku evropske studije, Fakulteta političkih nauka u Podgorici, Univerziteta Crne Gore, gdje čeka odbranu magistarskog rada. Osim toga, diplomirala je na Pravnom fakultetu, Univerziteta Crne Gore.

Ana je bila članica Zajedničkog savjetodavnog odbora (JCC) između Crne Gore i Evropskog ekonomsko-socijalnog komiteta, i istovremeno članica Radne grupe za poglavlje 23 (Pravosuđe i temeljna prava) u okviru crnogorskih pregovora o pristupanju za članstvo u EU. Osim toga, bila je članica Savjetodavnog tijela za praćenje i evaluaciju sprovođenja Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU i članica Radnog tijela za razvoj ove Strategije.

Ana je autor i koautor brojnih publikacija, analiza i članaka koji se fokusiraju na različite aspekte demokratije, evropske integracije, izbora i slobode izražavanja.

O PROJEKTU

Ova publikacija je napisana u okviru projekta „Osnove u fokusu: evropske integracije izvan akcionih planova“.

Glavni cilj ovog projekta je da suštinski doprinese reformama u oblasti vladavine prava u Srbiji i Crnoj Gori kroz premošćavanje jaza između političkih kriterijuma i vladavine prava u okviru Klastera I u okviru nove metodologije proširenja EU.

Projekat podržava Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu, a sprovodi Beogradski centar za bezbednosnu politiku u partnerstvu sa Beogradskim centrom za ljudska prava, Biroom za društvena istraživanja i Institutom Alternativa iz Podgorice.

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

Beogradski centar
za ljudska prava

institut alternativa

Biro za društvena istraživanja

Za integritet • javnost • inkluziju

Izvori i napomene

- 1 <https://www.eu.me/hronologija-odnosa-crne-gore-i-evropske-unije-kljucni-datumi/>.
- 2 <https://www.eu.me/tok-pregovora/>.
- 3 Savjet Evropske unije, 2023, Radni dokument WK 8534/2023 INIT, Vladavina prava Non-pejper za Crnu Goru na temu vladavine prava u vezi sa poglavljima 23 i 24.
- 4 <https://www.gov.me/clanak/224479-crna-gora-prihvatila-novu-metodologiju-dobra-platfor-ma-za-intenziviranje-reformi>.
- 5 Savjet Evropske unije, 2021, „Primjena revidirane metodologije proširenja na pristupne pregovore sa Crnom Gorom i Srbijom“, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8536-2021-INIT/en/pdf>.
- 6 <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/632128/jovana-marovic-podnijela-ostavke-na-funkci-je-u-vladi-i-stranci>.
- 7 Evropska komisija, 2022, Izvještaj za Crnu Goru, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2022_en.
- 8 Evropska komisija (2020), Revidirana metodologija proširenja: pitanja i odgovori, februar 2020. godine.
- 9 Unapređenje procesa pristupanja – vjerodostojna perspektiva EU za Zapadni Balkan, COM(2020) 57, <https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/unapre%C4%91enje-procesa-pristupanja-%E2%80%93-vjerodostojna-perspektiva-eu-za-zapadni-me>, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0057>.
- 10 Tačka 23: Slučaj suspenzije pregovora i predlaganje uslova za njihov mogući nastavak.
- 11 Tačka 44: Kada se pregovori odvijaju tokom dužeg vremenskog perioda, ili kada se poglavlje revidira u cilju uvođenja novih elemenata kao što su novi propisi pravne tekovine, postojeća mjerila će se ažurirati.
- 12 Tačka 46: U slučaju privremeno zatvorenih poglavlja, Komisija može da preporuči ponovno otvaranje pregovora, naročito ukoliko Crna Gora ne ispuni važna mjerila ili ne ispuni svoje obaveze.
- 12 Ministarstvo evropskih integracija Crne Gore, Pregled pregovaračkih poglavlja, <https://www.eu.me/pregovaracka-poglavlja-2/>.
- 13 Evropska komisija, Godišnji izvještaj za Crnu Goru, za 2022. godinu, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2022_en.
- 14 Vlada Crne Gore, Komunikaciona strategija za informisanje javnosti o procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji 2004, <https://www.eu.me/biblioteka/>.
- 15 Vlada Crne Gore, Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2010-2014, <https://www.eu.me/biblioteka/>.
- 16 Vlada Crne Gore, Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2014-2018, <https://www.eu.me/biblioteka/>.
- 17 Vlada Crne Gore, Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2019-2022, <https://www.eu.me/biblioteka/>.
- 18 Vlada Crne Gore, Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2023-2026, <https://www.eu.me/biblioteka/>.
- 19 Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2018. godinu za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2014-2018, dostupan na adresi: <https://www.eu.me/biblioteka/#1585-1686-akcioni-planovi-i-izvjestaji-o-realizaciji>.

20 https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/record-high-public-support-montenegro-eu-membership_en?s=225.

21 CEDEM, Političko javno mnjenje u Crnoj Gori, 2023, <https://www.cedem.me/en/publikacije/political-public-opinion/>.

Biro za društvena istraživanja

Za integritet • javnost • inkluziju

Beograd, septembar 2023.